

Renæssance-forfatteren Montaigne om børneopdragelse

Michel de Montaigne (1533-1592) var fransk adelsmand og jurist og regnes for én af renæssancens store humanister. Han var stærkt inspireret af antikens filosofi, hvilket bl.a. kommer til udtryk i denne tekst fra 1570'erne om børneopdragelse.

Når man, som skik og brug er her hos os, giver sig til at undervise flere elever med vidt forskellige og højst ulige evner på en gang og i det samme stof, kan man ikke undre sig over, at der i en hel børneflokk knap nok findes et par stykker, der virkelig får noget ud af deres slid. Læreren skal ikke blot kræve eleven til regnskab for ordlyden af hans lektie, men også for dens betydning og indhold, og han skal skønne over det udbytte, han har haft deraf, ikke ved at prøve hans hukommelse, men ved at se på hans opførsel. Han skal lade ham forme det, han lærer, på hundrede forskellige måder og lade ham anvende det på lige så mange forskellige emner for at se, om han virkelig har forstået det og tilegnet sig det, og her skal han gå frem efter Platons metode. Det er tegn på, at der er noget i vejen med fordøjelsen, hvis man giver maden fra sig, som man spiste den. Mave har ikke gjort sit arbejde, hvis den ikke får det, man har givet den at bearbejde, til at forandre form og natur. Vor ånd arbejder ufrit, når den er tvunget til at følge andres indfald og idéer og er en slave af deres lære. Vi er blevet så vant til lænkerne, at vi ikke mere er i stand til at færdes frit. Vor livskraft og frihed er visnet hen. *Numquam tutelæ suæ fiunt.*¹

(...)

Opdrageren skal lære sin elev at lade alt gå gennem den fine sigte og aldrig at acceptere noget blot på andres autoritet og i tillid til dem. Aristoteles' principper må ikke være hans principper mere end stoikernes² eller epikuræernes³, man skal gøre ham opmærksom på forskellen i deres anskuelser, så må han selv vælge, hvis han kan, ellers må han beholde sin

1 "De bliver aldrig selvstændige": citat af den romerske stoiske filosof Seneca (4. f.v.t.-65 e.v.t.).

2 Stoikerne: tilhængere af stoicismen, en filosofisk retning, der går tilbage til den hellenske filosof Zenon omkring år 300 f.v.t.

3 Epikuræerne: tilhængere af epikuræismen, en filosofisk retning, der går tilbage til den hellenske filosof Epikur (341-270 f.v.t.).

tvivl. Det er kun tåber, der altid er sikre og urokkelige.

*Che non men che saper dubbiar m'aggrada.*¹

For hvis hans egen forstand får ham til at antage Xenophons² eller Platons meninger, er det jo ikke længere deres, men hans egne. Den, der blot følger en anden, følger ingenting og finder ingenting, ja, søger overhovedet ingenting. *Non sumus sub rege; sibi quisque se vindicet.*³

Lad i det mindste drengen vide, at han ved! Lad ham suge til sig, hvad de gamle kan give ham, men lad ham ikke lære deres forskrifter udenad, og lad ham bare, hvis han vil, være dristig nok til at glemme, hvor han har sin viden fra, blot han er i stand til at gøre den til sin egen. Sandhed og fornuftige meninger er fælleseje, og den, der først har fremsat dem, har ikke mere ejendomsret til dem end den, der er kommet med dem bagefter. Hvis jeg siger det samme som Platon, er det lige så meget mit som hans, da han og jeg forstår på samme måde. Bierne suger snart fra den ene blomst, snart fra den anden, men af det, de suger, laver de bagefter deres honning, som helt er deres egen, nu er det jo ikke mere hverken timian eller merian. På samme måde skal eleven omforme og sammensmelte de stykker, han har lånt fra andre, for deraf at skabe noget, der helt er hans, det vil sige hans forstands; hans kundskaber, arbejde og studier skal kun gå ud på dette ene. Han behøver ikke at røbe, hvorfra han har fået det stof, han støtter sig til, han skal kun vise, hvad han har fået ud af det.

Fra: Michel de Montaigne: "Om børneopdragelse". Oversat af Karen Nyrop Christensen i: Aage Marcus og Bjørn Ochsner (red.): Livsanskuelse gennem tiderne. Bd. 4 – Renaissance 1. Gyldendal, 1958, s. 44-45.

- 1 "Thi jeg holder ikke mindre af at tvivle end af at vide". Citat af den italienske middelalderforfatter Dante (1265-1321 e.v.t.).
 - 2 Xenophon: Xenofon, hellensk forfatter (ca. 425-354 f.v.t.).
 - 3 "Vi står ikke under nogen konge, enhver er sin egen herre". Citat af den romerske stoiske filosof Seneca (4. f.v.t.-65 e.v.t.).
-